

Opdracht voorzitter sectortafel Landbouw en Landgebruik

Doel van de tafel Landbouw en Landgebruik

Het doel van de sectortafel Landbouw en Landgebruik is een akkoord sluiten waarin met relevante partners is overeengekomen hoe de CO_{2eq}-reductieopgave van 3,5 Mton in de sector landbouw- en landgebruik in 2030 wordt gerealiseerd, met concrete afspraken over de invulling van de opgave voor 2030 en een doorkijk naar 2050.

Algemene uitgangspunten

- De opgave om de nationale broeikasgasuitstoot in 2030 met 49% terug te dringen ten opzichte van 1990 is het centrale doel van het Klimaatakkoord. Om 49% reductie te realiseren zijn de indicatieve sectorale opgaven uit het Regeerakkoord en de bestaande afspraken uit het Energieakkoord het uitgangspunt.
- De indicatieve bijdrage die vanuit de sector landbouw- en landgebruik wordt verwacht voor het realiseren van de doelstelling van 49% broeikasgasreductie in 2030 ten opzichte van 1990 bedraagt 3,5 Mton extra reductie. Deze opgave zou op basis van een nieuwe analyse van PBL nog kunnen wijzigen.
- De Europese inzet van het kabinet kan daarnaast leiden tot een aangescherpte ambitie. Om hierop te anticiperen wordt aan de partijen aan de tafels gevraagd om, in aanvulling op de maatregelen die nodig zijn om de 49% te reduceren, in beeld te brengen welke aanvullende maatregelen mogelijk zijn om richting de 55% te komen.
- In de Kamerbrief van 23 februari 2018 stelt het kabinet acht wenken voor, die tezamen het startpunt bepalen voor ieders inbreng, inclusief die van de overheden zelf.
- De afspraken die tussen partijen worden gemaakt volgen de volgende indeling:
  - Uitrol van maatregelen en technologieën die al op korte termijn tot kostenefficiënte broeikasgasreductie leiden. Deze maatregelen zijn cruciaal om direct meters te maken richting de reductiedoelstelling in 2030.
  - Pilots en demonstratie voor opschaling van maatregelen en technologieën waarvan de kosten op dit moment nog relatief hoog zijn, maar die naar verwachting een grote rol zullen spelen richting 2030 en 2050.
  - Onderzoek, ontwikkeling & innovatie gericht op (fundamenteel) onderzoek en kennisontwikkeling voor mogelijke oplossingsrichtingen die van belang zijn om de transitie richting 2050 verder vorm te kunnen geven.
- De financiële en budgettaire kaders uit het Regeerakkoord, Startnota¹ en de begrotingsregels zijn leidend voor het kabinet en voor fiscale maatregelen geldt het fiscale afwegings- en lastenkader.

Reikwijdte sectorale opgave landbouw en landgebruik

De landbouw- en landgebruik sector beslaat de energetische emissies van stationaire installaties in de landbouw en niet-energiegerelateerde broeikasgassen uit dieren, bodems, vegetatie (waaronder bossen). Hierbij is van belang dat in bodems en vegetatie ook CO₂ kan worden vastgelegd en dat hiermee de uitstoot van anderen (binnen kaders) kan worden gecompenseerd.

Dit raakt dus de primaire agrarische ondernemers in de land- en tuinbouw, grondeigenaren en bos- en natuurbeheerders en de bredere internationale ketens en systemen waarin zij opereren én ultimo consumenten die keuzes maken in wat zij willen en kunnen consumeren.

De opgave landbouw en landgebruik beperkt zicht tot de reductieopgave en betreft zodoende niet het opstellen van een integrale toekomstvisie op de (ontwikkeling van) landbouw en/of natuur.

Wel moet gestuurd worden op maximale synergie met andere maatschappelijke en publieke doelen – nationaal en internationaal – en moet afwenteling op andere duurzaamheidsthema's zoveel als mogelijk voorkomen worden. Slimmer landgebruik, het terugdringen van methaanemissies en innovatieprogramma's zoals 'Kas als energiebron' kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de reductieopgave in de sector landbouw en landgebruik.

---

¹ TK 34775 nr 54 Nota over de toestand van 's Rijks Financien

Om de reductieopgave van de sector landbouw- en landgebruik in 2030 en 2050 te realiseren is een aanpak nodig waarbij de verbinding met andere sectoren onvermijdelijk is. Het gaat dan onder andere om de volgende raakvlakken:

- **Ruimtegebruik:** landbouwgrond en natuur kunnen kansen bieden voor het aandeel duurzame elektriciteit door toevoeging van zonnepanelen of windturbines maar dit vormt ook risico's voor de aanwezige koolstofvoorraden en andere maatschappelijke doelen. Het kan ook synergiekansen bieden zoals combinatie met andere doelen bij staldaken. Hierover moet afstemming met sectortafels Elektriciteit, Gebouwde Omgeving en Industrie plaatsvinden.
- **Biomassa en groen gas:** Biomassa en groen gas kunnen worden ingezet als alternatief voor fossiele grondstoffen voor zowel diverse energetische toepassingen als voor materialen. Alle sectoren zullen in enige mate kijken naar biomassa en groen gas om een deel van hun opgave mogelijk in te vullen. Afstemming op dit vlak tussen alle sectoren is zodoende gewenst.
- **Geothermie:** Het realiseren van hernieuwbare warmte door middel van geothermie biedt kansen voor verduurzaming van de warmtevoorziening in de gebouwde omgeving, de glastuinbouw en de industrie. De verdere ontwikkeling van geothermie valt primair binnen de reikwijdte van de sectortafel Gebouwde omgeving, maar afstemming met de sectortafels Landbouw en landgebruik en Industrie is daarbij noodzakelijk.
- **Reststromenbenutting:** De industrie kan een belangrijke bijdrage leveren aan de collectieve warmtevoorziening in de gebouwde omgeving en de glastuinbouw door uitkoppeling van restwarmte en CO₂ voor bemesting. Hierover moet afstemming met sectortafels Gebouwde omgeving en de Landbouw en landgebruik plaatsvinden.
- **CO₂-beprijzing:** Als het klimaateffect van activiteiten in de markten een waardering krijgt, heeft dit invloed op de businesscase, waardoor activiteiten worden ontmoedigd of juist gestimuleerd. Dit is in alle sectoren relevant, maar een wildgroei van systemen is niet bevorderlijk voor de werking ervan. Afstemming op dit vlak tussen alle sectoren is zodoende gewenst.

Beoogde resultaten sectortafel Landbouw en Landgebruik

- Als resultaat van de sectortafel Landbouw en landgebruik moeten afspraken gemaakt worden waarmee duidelijk is hoe de indicatieve reductieopgave van 3,5 Mton in 2030 gerealiseerd wordt, waarbij duidelijk is welke maatregelen genomen worden, hoe deze maatregelen geïnstrumenteerd worden, wat hierbij de financieringsinstrumenten zijn en wat de rollen van verschillende partijen hierbij zijn. De afspraken dienen concreet genoeg te zijn om door PBL doorgerekend te kunnen worden.
- De afspraken moeten voldoen aan de Europese afspraken inzake klimaat en energie, in het bijzonder de verordeningen over Effort Sharing Decision en Land Use, Land Use Change and Forestry.
- In de Kamerbrief van 23 februari 2018 staan daarnaast specifieke resultaten waar ten minste aan moet worden voldaan:
  - Afspraken over intensivering van bestaande innovatie- en actieprogramma's en over nieuwe maatregelen die bijdragen aan emissiereductie in 2030 en daarna.
  - Afspraken over maatregelen om de vastlegging van emissies in bodems en vegetatie te stimuleren.
- Daarnaast moet aan elke sectortafel aandacht besteed worden aan de volgende doorsnijdende thema's:
  - **Innovatie:** De sectortafels maken afspraken over de innovatie-prioriteiten in de sector en de maatregelen die in dit kader worden ingezet.
  - **Financiering:** De sectortafels maken afspraken over de financieringsinstrumenten die nodig zijn voor de maatregelen die in de sector afgesproken worden. De taakgroep financiering kan hierbij advies en ondersteuning bieden.
  - **Arbeidsmarkt en scholing:** De sectortafels brengen voor zover als mogelijk de potentiële kwantitatieve en kwalitatieve knelpunten en oplossingen op het gebied van arbeidsmarkt en scholing in kaart. De taakgroep arbeidsmarkt en scholing kan hierbij advies en ondersteuning bieden.

- o Ruimtelijke inpassing: De sectortafels brengen de potentiële kwantitatieve en kwalitatieve knelpunten en oplossingen in de ruimtelijke inpasbaarheid van hun afspraken in kaart.
- Alle sectortafels brengen in kaart welke maatregelen op het gebied van circulaire economie in de sector leiden tot CO₂-emissiereductie en maken hier waar relevant concrete afspraken over.

Opzet sectortafels en Klimaatberaad

- Er zijn vijf sectorale tafels: gebouwde omgeving, industrie, landbouw en landgebruik, mobiliteit, elektriciteit.
- Daarnaast is er een Klimaatberaad. Het Klimaatberaad wordt ingericht om de voortgang en samenhang te borgen in de gesprekken aan de sector tafels. Dit overleg dient in principe niet als escalatieplatform om onenigheden binnen sectoren te bespreken, tenzij dit raakt aan de integraliteit van het akkoord. Verder bewaakt het Klimaatberaad de samenhang tussen de sector tafels. Deze samenhang betreft:
  - o de inhoud: de integraliteit van de afspraken uit het Klimaatakkoord die leiden tot tenminste 49% CO₂-reductie in 2030 ten opzichte van 1990. Het gaat onder andere om het borgen van een integrale aanpak van de dwarsdoorsnijdende thema's.
  - o het proces: planning en voortgang van de gesprekken, borging van draagvlak en communicatie.
- Voor deelname aan de sectortafels worden partijen uitgenodigd die concreet kunnen bijdragen aan de transitie binnen de sector, kennis kunnen inbrengen en met mandaat afspraken kunnen maken. Dit kunnen concrete maatregelen voor CO₂-reductie zijn, maar ook actieve bijdragen aan maatschappelijk draagvlak.
- De voorzitter van de sectortafel wordt gevraagd om gezamenlijk met de deelnemers aan de tafel invulling te geven aan de klimaatdoelstellingen en maatregelen uit het Regeerakkoord dan wel alternatieve plannen/maatregelen voor te stellen mits die tegen dezelfde of lagere kosten eenzelfde hoeveelheid CO₂-reductie bewerkstelligen.

Verantwoordelijkheden voor de voorzitter

- U bent als onafhankelijke voorzitter voor de sectortafel Landbouw en Landgebruik verantwoordelijk voor een goed verloop voor de totstandkoming van het Klimaatakkoord.
- Belangrijk is dat de voorzitter condities en omstandigheden creëert waarin de deelnemers gedeelde belangen voelen bij de uitkomsten van het proces en zodoende een gedeelde verantwoordelijkheid nemen.
- De voorzitter bepaalt de organisatie van de sector tafel zoals de samenstelling van de sector tafel, de frequentie van bijeenkomsten en de inrichting van eventuele de sub-tafels.
- De voorzitters van de sectortafels zijn verantwoordelijk om afstemming te zoeken met andere sectortafels over thema's die ook anderen aangaan. Het Klimaatberaad kan hierbij dienen om bredere afstemming te organiseren.
- De voorzitters van de sectortafels zijn in principe primair verantwoordelijk voor het stroomlijnen van communicatie over de voortgang van het gesprek aan hun tafel. Dit wordt gedaan in overleg met de communicatieafdeling van het Rijk waarbij afspraken worden gemaakt over woordvoering en communicatie met media.

Secretariaat van de sectortafels

- De vijf sectortafels worden elk ondersteund door een secretariaat (ca 1,6 fte) dat bestaat uit een secretaris vanuit het/de meest betrokken departement(en) en een secretaris vanuit de SER. Zij vervullen de volgende functies:
  - o Ondersteuning van de voorzitter door het maken van een voorstel voor inrichting van het proces en door voorbereiding en verslaglegging van vergaderingen. Waarbij de voorzitter beroep kan doen op secretariële logistieke ondersteuning door de SER.
  - o Fungeren als onafhankelijk aanspreekpunt voor de deelnemers aan het overleg.
  - o Monitoring van de voortgang en kwaliteit van het proces. Het secretariaat brengt hiertoe o.m. in kaart welke issues en achterliggende belangen overeenstemming kunnen belemmeren.

- Rapportage van de (tussentijdse) resultaten, inclusief de sector overstijgende afspraken waarin meerdere tafels van elkaar afhankelijk zijn.
- Aanleveren van de informatie die PBL nodig heeft voor een doorrekening van de afspraken.
- Ontwikkelen van een voorstel voor aanpak en organisatie van de uitvoering en borging van het Klimaatakkoord.

Planning

Het streven is om op basis van de gesprekken met maatschappelijke partijen in de zomer te komen tot afspraken op hoofdlijnen. Dat geeft inzicht in de nodige technische maatregelen, schetst de beleidsmatige instrumentatie en maakt duidelijk welke partijen aan zet zijn. Deze hoofdlijnen worden in de tweede helft van het jaar uitgewerkt tot concrete programma's waarbij ook de afspraken met betrekking tot de dwarsdoorsnijdende thema's kunnen worden gefinaliseerd. De uitvoering van het akkoord start in 2019.